

«Баай Байанай»

улахан бөлөх оҕолоругар аналлаах оонньуу – күрэх сценарыйа.

Иитээччи: Петрова Дария Юрьевна.

Сыала: Байанай нэдиэлэтигэр анаан ытыллыбыт үлэни түмүктээһин. Саха киһитин төрүт дьарыга булт туһунан, оҕолор билиилэрин чинэтии, өбүгэлэр үгэстэрин, булт сиэрин-туомун салгыы билиһиннэри. Айылбаҕа таптала, харыстабыллаах сыһыаны иитии.

Туттар тэриллэр: (экрэн, проектор, ноутбук, «ойбон» - обруч, «балыктар», «кустар» - хордуонканнан оҕоһуллубут, «хайыһар»- оҕо хайыһара.)

– Үтүө күнүнэн оҕолоор!

Бүгүн биһиги Баай Байанайга аналлаах нэдиэлэбитин түмүктүүр оонньуу

– күрэххэ муһуннубут. Оонньоохпут, күрэхтэһиэхпит иннинэ

бу нэдиэлэ устата тугу билбиппитин – көрбүппүтүн хатылыахпыт.

«Кыһын» туһунан бэсиэдэлэһии.

– Алтынньы, Сэтинньи ыйдар

– Байанай ыйдара диэн ааттаналлар.

Бу ыйга булчуттар ыраах бултуу-алтыы баралар. Күндү түүлээби экирэтэллэр, эһэкээннэригэр үөмэллэр, айах туталлар.

Оту-маһы алдыатыам суоҕа, наадыһарбын эрэ ылыам диэн андаҕар этэллэр.

– Байанай алгыһын иһитиннэри.

Байанай алгыһа.

Баай хара тыам иччитэ

Бараанкы сүүрүк аттаах,

Күөх тиин уорҕата угунньалаах,

Киис кыыл кэтэҕин килбиэнэ кэтинчэлээх,

Саарба кыыл самыытын таалыра саҕынньахтаах,

Уоттаах саһыл кутуруктуун уорҕата түһүүлүктээх,

Муостаах буур кэрэмэс тыһа бэргэһэлээх,

Байдам тутуу, барылы кэскил,

Баай Байанай Тойон эһэм!

Бэттэх буол,

Истэ, билэ сэргэбэлээ!

Күөх тыа күөнүн анныгар,

Күлүктэнэн тураннын,

Күллэрэстээн күлүм аллайа тоһуй эрэ,

Тойон эһэм! Үөл-дьүөлгэ үһүүрэннин,

Үтүө түүлээххин-кылааннааххын

Үүрэн-түрүйэн аҕал эрэ,
Тойон эһэм!

Былыр былыргыттан сахалар айылҕаны, кытта алтыһан үөскээбит буоламмыт, айылҕалыын ыкса сибээстээхпит. Саха булчута бултаан дьиэ кэргэнин иитэр-аһатар, тангыннарар. Ол иһин саха киһитэ тулалыыр эйгэтин тыһынын, ис дууһатын, отунмаһын, үүнээйитин кытта мэлдьи үтүө санаанан салайтаран кэпсэтэ-ипсэтэ, көрдөһө-ааттаһа, үнгэ-сүктэ сылдьар үрдүк итэҕэллээх, киһини, айылҕа аһатан, биэбэйдээн, иитэн олорор диэн саныыр.

Онон саха киһитэ айылҕаны «Ийэ сир, сир ийэ»

диэн минньигэстик ааттыыр, бэйэтин «айылҕа оҕотобун» диэн өйдүүр ...

«Сэтинньи ый – Баай Байанай ыйа» презентация көрдөрөбүн.

– Оҕолор, биһиги, бүгүн Үтүөкэн үгэстээх, Сээркээн сэһэннээх, өттүк харалаах Баай Байанайга аналлаах күрэххэ кыттыахпыт.

– Кыттыаххытын баҕарабыт дуо?

Оҕолор: Баҕарабыт.

– Күрэхпитин саҕалыахпыт иннинэ «Байанай»

диэн ырыабытын ыллыаххайын эрэ!

Ырыа «Байанай».

Оҕолор бары ыллыылар

– Маладьыастар. Олус да учугэйдик ыллаатыгытыт.

Чэ, оҕолор, күрэхпитин саҕалыахха.

Бастакы күрэхпит презентацияннан көрдөрөбүн «Ким суолай таай»

Хаарга ханнык кыыл хаампытый? Ким төһө элбэҕи таайар эбитий.

-Бэдэр

-Сиэгэн

-Бөрө

-Куобах

-Саһыл

-Тиин

-Тайах

-Кырса

-Киис

-Эһэ

-Маладьыастар. Элбэҕи да билэр эбиккит.

Билигин, биһиги, ойуур олобун, бултка туттуллар тэриллэр ааттарын төһө билэрбитин билиэхпит.

– Таабырын таайбыт оҕоҕо фишка туттаран иһиэбим. Саамай элбэх фишканы ылбыт оҕо бу күрэххэ кыайыылаах буолуоҕа. Болҕойон истэбит, хаһытаабампыт, илиибитин уунан эппиэттиибит.

Иккис күрэхпит таабырын таайсыгта:

1. Улахан балыктааһыңна туттуллар тэрил аата? (Мунха)
 2. От-мас аһылыктаах ойуоккалаан оҕонньор баар үһү (Куобах)
 3. Балыктааһыңна киһи сыратын ылбат, бириэмэтин сизэбэт ханнык тэрил туттулларый? (Туу)
 4. Бииргэ миинниллэр икки ат баар үһү. (Хайыбар)
 5. Ойбонтон балыктыырыга ханнык тэрили тутталларый? (Куйуур)
 6. Былыр саа суох эрдэбинэ куобаҕы ханнык ньыманнан бултуур этилэрий? (Туһах, туһахтааһын)
 7. Куһу былыргы сахалар тугунан бултуулларай? (Ох саа, айа)
 8. Отоннооҕор оччугуй, оҕустааҕар күүстээх баар үһү (Буулдьа)
 9. Сонордьут булчут саһыл, бөрө сылдыар суолугар тугу уурарый? (Хапкаан)
 10. Баһаам элбэх аанынан ким да тахсыбат үһү (Илим)
 11. Ууга олохтоох, от аһылыктаах кыыл баар үһү (Андаатар)
- Тыый, таабырыннары барытын сөпкө таайдыгыт дии. Маладьыастар. Саамай элбэх фишканы ким ылла?

Оҕолор эппиэттэрэ:

– Чэ, оҕолор, салгыы

үһүс күрэхпитин саҕалыбыт.

«Көмүс хатырыктаах».

– «Көмүс хатырыктаах» - диэн күрэхпит быраабылата боростуой.

«Ойбонно»(обруч) иһиттэн эһиги иккилии буолан күөгүңнэн балык хаптары хтааххыт. Илиигитинэн тыыппаккыт. Күөгүңнэн балыгы бириэмэҕэ хаптараҕыт. 2 мүнүүтэ иһигэр ким саамай элбэх балыгы хаптарбыт, эмиэ фишка ылар.

Чэ, саҕалаатыбыт! Оҕолор иккилии буолан туран «ойбонтон» куогулууллар.

– Наһаа маладьыастар! Ким саамай элбэх балыгы хаптарда?

Оҕолор эппиэттэрэ:

– Оҕолоор, «Булчут» кыраҕы харахтаах, эрчимнээх илиилээх буолар онон билигин, кимсаамай сыгы харахтааҕын, сымса илиилээҕин билиэхпит.

Төрдүс күрэхпит аата «Булчут» диэн.

«Булчут».– «Булчут» диэн күрэхпит быраабылата манньк, (кеглилары) туруортуубут.

Эһиги мээчигинэн быраҕан кустары (кеглилары) сууларыхтааххыт. Манна эмиэ ким саамай элбэх кус (кегли) сууларбыт оҕо фишка ылар.

Өйдөөтүгүт?

Оҕолор эппиэттэрэ:

– Чэ, саҕалаатыбыт. Бастаан икки оҕо тахсар.

– Маладьыастар, ким саамай элбэх кус (кегли) сууларда?

Оболор эппиэттэрэ:

– Чэ, эрэ оҕолор салгыы истэбит.

Ханныкбаҕарар булчут бэйэлэрэ миинэр көлөлөөх уонна кыһынны тонуу хаарга атахтарыгар кэтиллэр хайыһардаах буолаллар.

Ол хайыһардарынан түргэнниксүүрэр, сырылыыр буолуохтаахтар. Онон били гинким сымса, түргэн атахтаабын билиэхпит.

Салгыы бэһис күрэхпит «Хайыһарынан хаамтарыы» диэн буолар.

«Хайыһарынанхаамтарыы» - күрэхпит быраабылата манник, эмиэ болҕойон истэбит. 2 хамаандаҕа арахсабыт, бастаан иннигэр турар 2 оҕо барар. Аттыгытыгар «пластиковай

хайыһардар» сыталлар. Хамаанда биэрдэхпинэ, хайыһары кэтэ охсоҕут, ол турар бэлиэни сүүрэн тийэн эргийэн кэлэбит. Хайыһаргытын уста охсон таб аарыскытыгар биэрэбит. Бутэһик оҕолор сүүрэн кэлиэхтэригэр дылы. Бастаа быт хамандаҕа эмиэ фишка биэрэбит.

Наһаа ыксабаппыт сэрэнэн хаамабыт өйдөөтүгүт дуо,оҕолоор?

Оҕолор эппиэттэрэ:

–Бэлэмнэннибит, күрэхпит саҕаланар.

Оҕолор икки хамаандаҕа арахсан күрэхтэһэллэр.

– Маладьыастар! Кимнээх хамаандалара кыайда?

Оҕолор эппиэттэрэ:

Тумук.

– Оҕолоор, Биһиги аар тайҕабытын, тулалыыр айылҕабытын мэлдьи харысты абын! Оччоҕо эрэ көтөр-сүүрэр үксүү туруо,

Баай Байанайбыт араас булдунаан күндүлүү туруо!

– Манан биһиги бүгүнгү Баай Байанайга аналлаах оонһуу

– күрэхпит түмүктэнэр. Саамай элбэх фишканы ким ылла? Үс

элбэх фишкалаах оҕолорго Баай Байанайдаах халандаар бэлэх уунабыт.

Эһиил улаатан ө элбэҕи билэн Баай Байанай күрэҕэр кыттаарын.

Оҕолорго Баай Байанай халандаарын уонна шоколад тунгэтэбин.